

Bijlage HAVO
2010

tijdvak 1

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

Tekstboekje

Tekst 1

Fotografie, wel of geen kunst?

In 1861 klaagde een fotograaf een collega aan, omdat deze zijn foto's zonder toestemming zou hebben gebruikt. In eerste instantie luidde de uitspraak van de rechtbank dat fotografie geen kunst was en dat er daarom geen aanspraak kon worden gemaakt op het beeldrecht. Later werd er in hoger beroep bepaald dat fotografie gezien kon worden als kunstvorm en daarom dezelfde rechten moest genieten als elke andere tak van kunst. De rechter zei in zijn vonnis dat foto's de vrucht zouden kunnen zijn van menselijk denken en geest van kunstzinnige smaak of intelligentie, het stempel van een persoonlijkheid zou kunnen dragen en daarmee tot kunstwerken worden. Ondanks deze uitspraak duurde het nog tot ver in de twintigste eeuw voor fotografie als volwaardige kunstvorm op tentoonstellingen werd toegelaten.

Tekst 2

De opvattingen van Gustave Courbet

Halverwege de negentiende eeuw verklaarde de schilder Gustave Courbet (1819-1877) dat schilderkunst vooral een kunst van het zien is en zich daarom alleen bezig moet houden met de zichtbare dingen. Een beroemde uitspraak van Courbet is: "Ik schilder geen engelen. Wie heeft er wel eens engelen gezien?" Hij ging met deze visie in tegen de opvattingen van de officiële en machtige Académie des Beaux-Arts waar de classicistische schilder- en beeldhouwkunst werd onderwezen. Kenmerkend voor deze classicistische kunst waren de geïdealiseerde beelden, de keuze voor dramatische hoogtepunten en de poëtische, dikwijls op literatuur gebaseerde, onderwerpen van de Romantiek. Courbet wilde zich juist richten op eigentijdse onderwerpen die destijds eigenlijk te gewoon, te vulgair gevonden werden voor de schilderkunst.

De jury van de officiële Salons, die voornamelijk bestond uit kunstenaars van de Académie des Beaux-Arts, wezen Courbets schilderijen op diverse momenten af, onder andere vanwege de keuze van zijn onderwerpen. Ook voor de Salon van 1855 werden alle schilderijen die Courbet inzond, waaronder *Un enterrement à Ornans*, afgewezen. Om zijn werk toch te kunnen tonen aan het publiek organiseerde Courbet datzelfde jaar een onafhankelijke expositie in zijn 'Pavillon du Réalisme' vlak bij de ingang van de wereltentoonstelling in Parijs.

Tekst 3

George Gershwin en de musical

In de jaren twintig van de vorige eeuw kwam in de theaters op Broadway, New York, de musical tot bloei. Er kwam een industrie op gang met als centrum de uitgevers aan de Tin Pan Alley. Daar werd George Gershwin op vijftienjarige leeftijd songplugger. Als songplugger was het zijn baan om klanten te interesseren in de songs van nieuwe musicals. Hij ontwikkelde zich al snel van songplugger tot componist, in 1916 publiceerde hij zijn eerste song. In 1924 schreef hij de muziek voor zijn eerste complete musical voor Broadway: *Lady Be Good*.

Tekst 4

Porgy & Bess

Gershwin baseerde *Porgy & Bess* op de roman *Porgy* van Edwin Dubose Heyward. In deze roman beschreef Heyward de wereld van Afro-Amerikanen. Het verhaal gaat over een kreupele man (Porgy) die verliefd wordt op een mooie maar drugsverslaafde vrouw (Bess).

Gershwin bestudeerde voor *Porgy & Bess* de muziek en levensomstandigheden van Afro-Amerikanen. Gewoonlijk werden in de opera blanke acteurs zwartgeschminkt voor zwarte rollen. Gershwin vond dat Afro-Amerikanen zelf de zwarte personages uit het verhaal moesten vertolken.

Bess You is My Woman Now

Porgy:

Bess, you is my woman now,
you is, you is!

An you mus' laugh an' sing an' dance for two instead of one.

Want no wrinkle on yo' brow,
nohow,

Because de sorrow of de past is all done done

Oh, Bess, my Bess! De real happiness is jes' begun.

Bess:

Porgy, I's yo' woman now,

I is, I is!

An I ain' never goin' nowhere 'less you shares de fun.

Dere's no wrinkle on my brow,
nohow,

but I ain' goin'! You hear me sayin',
if you ain' goin', wid you I'm stayin'.

Porgy, I's yo woman now!

I's yours forever,

Mornin' time an eve'nin' time an'
summer time an' winter time.

Porgy:

Mornin' time an' ev'nin' time an'
summer time an' winter time,

Bess, you got yo' man.

Tekst 5

Absurdisme

Absurd heeft in het dagelijks taalgebruik de betekenis van: onlogisch, vreemd, belachelijk, nonsens.

In het theater is absurd een belangrijk begrip. Rond het idee van het absurde is de stroming 'absurd theater' ontstaan. Deze stroming bloeide op na de Tweede Wereldoorlog, gelijktijdig met het absurdisme als filosofische stroming. Schrijvers van absurde toneelstukken en denkers van de absurdistische filosofie waren nauw met elkaar verbonden.

Absurd theater is een theatergenre waarin de irrationele aspecten van het leven centraal staan, vaak om mensen de betekenisloosheid van het leven te tonen. Het baseert zich op het idee dat het leven onlogisch is en dat de taal niet functioneert als communicatiemiddel.

In absurd theater wordt meestal uitgegaan van onrealistische karakters en situaties. Vaak wordt er een droomachtige of beangstigende sfeer geschapen. De personages zijn niet eenduidig, ze nemen vaak elkaars eigenschappen over. Teksten zitten vol herhalingen en er vinden onzinnige dialogen plaats.

Tekst 6

Wachten op Godot

Het bekendste absurdistische toneelstuk is *Wachten op Godot*. Dit stuk werd in 1949 geschreven door Samuel Beckett (1906-1989). Beckett was geïnteresseerd in de ideeën van het absurdisme, en hij verwerkte deze ideeën in zijn stukken.

Wachten op Godot duurt twee en een half uur en gaat over twee mannen die wachten op de persoon Godot. Vanaf het moment dat het toneelstuk begint speelt het 'verhaal' zich af gedurende twee dagen, maar hoe lang de twee daarvoor al stonden te wachten blijft een raadsel. Wie Godot is, is niet bekend bij deze twee personen. De tweede dag die gespeeld wordt lijkt heel erg veel op de eerste dag en uiteindelijk komt Godot niet.

Tekst 7

Soundies

In de Verenigde Staten bestonden voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog verschillende manieren om muziek door middel van film te promoten. Zo waren bijvoorbeeld in bioscopen films te zien met registraties van muzikale optredens. Tussen 1940 en 1950 werden ook korte muziekfilmpjes vertoond op jukeboxen. Deze filmpjes duurden gemiddeld drie minuten en werden soundies genoemd. Jukeboxen stonden onder meer in bars, fabriekskantines en amusementshallen. Door een muntje in te werpen, konden mensen een nummer naar keuze beluisteren en bekijken. De soundies zijn te beschouwen als voorlopers van de videoclip.

Tekst 8

Videoclip

Tot in de jaren zestig en zeventig van de twintigste eeuw werden diverse soorten films vertoond om muziek te promoten. Vanaf de jaren zeventig kwam de videoclip tot bloei. In 1981 startte MTV in Amerika met de non-stop uitzending van videoclips. Sindsdien heeft de videoclip zich ontwikkeld tot een zelfstandige kunstvorm.

Michael Jackson was de eerste Afro-Amerikaanse popmuzikant van wie MTV clips uitzond. Michael Jackson bracht de ontwikkeling van de videoclip in een nieuwe fase met de clip voor *Thriller*.

Thriller is de titelsong van het gelijknamige album, dat al in 1982 werd gepresenteerd. Michael Jackson maakte later, in 1984, een 'filmische', dertien minuten durende, videoclip bij deze song. Voor deze clip trok hij onder andere een filmregisseur en een choreograaf aan. In 1984 lanceerde Jackson niet alleen zijn videoclip. Hij bracht ook de koopvideo *The Making of Thriller* op de markt. Dit was de eerste koopvideo over het maakproces van een videoclip.

Thriller, synopsis van de videoclip

Michael Jackson en zijn date Ola Ray rijden met een auto door het bos en komen zonder brandstof te zitten. Ze besluiten samen verder te lopen door dit donkere bos. Michael vraagt haar of zij zijn vriendin wil worden. Zij vindt dat goed, ook al waarschuwt hij "niet als andere mannen" te zijn. Als de volle maan verschijnt, verandert Michael in een weerwolfachtig monster. Zijn date slaat op de vlucht, maar het monster haalt haar in en valt haar aan met zijn klauwen.

Vervolgens blijkt dit een scène te zijn uit een horrorfilm, waarnaar Michael en zijn date kijken in een bioscoop. Michael vindt de film vooral grappig, maar zijn date is bang en gaat weg. Michael gaat achter haar aan [en de muziek begint]. Vervolgens lopen de twee door een mistige straat, waarbij Michael haar plaagt. De date kan om hem lachen en heeft het weer naar haar zin. Ze passeren een begraafplaats waar de lijken beginnen te leven. Michael en Ola worden omringd door zombies en opeens blijkt Michael ook een zombie te zijn. Zij vlucht naar een verlaten huis, waar Michael en de zombies proberen binnen te breken.

Net voordat de zombies haar aanraken wordt ze wakker gemaakt door de 'echte' Michael. Hij brengt haar naar huis, maar als de clip eindigt, kijkt Michael in de camera waarbij hij zijn gele weerwolfogen laat zien.